

(UITKERINGS) FRAUDE IN NEDERLAND

**FEITEN EN
CIJFERS**

Uitkeringsgerechtigden

(UITKERINGS)FRAUDE IN NEDERLAND

FEITEN EN CIJFERS

WAT IS FRAUDE?

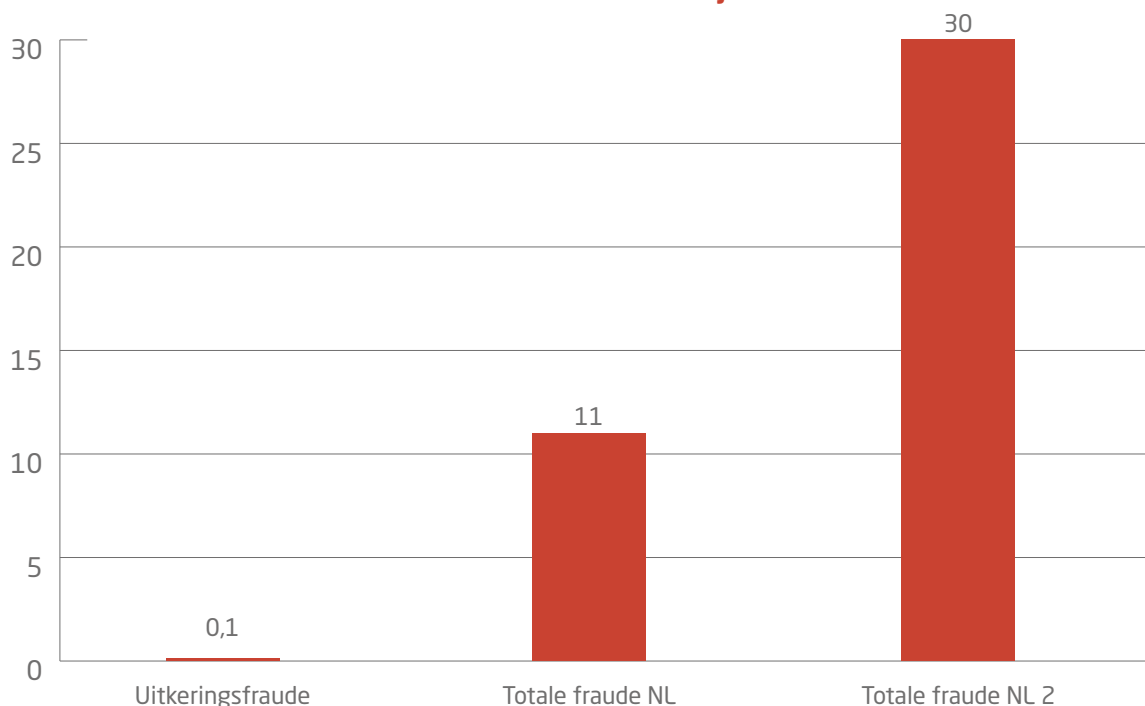
Fraude is een vorm van bedrog, waarbij zaken bewust anders worden voorgesteld dan ze zijn. Fraude is met opzet een verkeerd beeld van de werkelijkheid geven.

UITKERINGSFRAUDE IN NEDERLAND

Fraude met alleen uitkeringen wordt in Nederland op zo'n 100 miljoen euro per jaar¹ geschat. Wat fraude ons in brede zin per jaar kost, is moeilijk in te schatten. Onderzoeks- en adviesbureaus komen op basis van ervaringen en cijfers op bedragen tussen minimaal 11 miljard tot 30 miljard² euro.

In de media worden nogal eens fouten gemaakt met fraudebedragen, vanwege dubbeltellingen of administratieve fouten. Ook worden fraudebedragen soms gekoppeld aan crimineel of illegaal geld, die niet onder fraude geteld worden.

FRAUDE IN NEDERLAND IN MIJARDEN €

Vergeleken bij deze bedragen is de 100 miljoen euro aan uitkeringsfraude een schamele schadepost. Dat neemt niet weg dat uitkeringsfraudeurs moeten worden aangepakt. Zij verzieken het niet alleen voor zichzelf, maar ook voor vele anderen. Want maar al te vaak wordt ook de eerlijke uitkeringsgerechtigde onterecht aangekeken op het gedrag van de frauderende uitkeringsgerechtigde. Bij een goed werkende fraudebestrijding zal men zich moeten richten op de rotte appels in de mand, en daarbij de niet-frauderende uitkeringsgerechtigden, die hun uitkering écht nodig hebben om van te leven, niet lastigvallen.

¹ Bart de Koning, Vriendjespolitiek, Fraude en corruptie in Nederland, 2018

² PcW; Fraude kost Nederlander 600 euro per jaar (consultancy.nl 29-12-2013) en Schalke & Partners, Fraude kost samenleving 30 miljard (consultancy.nl 08 september 2014)

FRAUDEREN UITKERINGSGERECHTIGDEN WERKELIJK ZOVEEL?

Divosa, de vereniging van gemeentelijke directeuren in het sociaal domein, ziet wel dat *“de meeste bijstandsgerechtigden zich graag aan de regels houden”*. Overtredingen zijn meestal het gevolg van ingewikkelde regels. *“Relatief veel mensen in de bijstand zijn laaggeletterd en hebben een lage opleiding hebben. Daarom is de kans relatief groot dat zij de fout ingaan”*.

Samenwoonfraude ontstaat bijvoorbeeld vaak geleidelijk, zegt Divosa: *“Mensen ontmoeten iemand met wie het klikt, spreken een paar keer af, blijven een nachtje slapen, na een tijdje wat vaker, eten samen, enzovoort. Als ze eenmaal beseffen dat hun relatie gevolgen heeft voor hun uitkering, durven velen dit niet meer te melden, uit angst voor naheffing”*.

De gemeente Nijmegen deed in 2015 een proef, waarbij bijstandsgerechtigden niets hoefden terug te betalen als ze toegaven dat ze samenwoonden. Dit leidde ertoe dat mensen tijdens voorlichtingsbijeenkomsten, in het bijzijn van andere bijstandsgerechtigden, hun hand opstaken en de volgende dag hun uitkering lieten aanpassen.

IEDEREEN IS EEN MOGELIJKE FRAUDEUR

Onderzoekers Hertogh en De Winter van de Rijksuniversiteit Groningen stellen dat in Nederland op dit moment de gedachte is dat iedereen die een uitkering ontvangt een mogelijke fraudeur is, tenzij je het tegendeel bewijst. Uit hun onderzoek³ blijkt dat een harde aanpak fraude juist in de hand werkt. Veel mensen vinden dat fraude harder aangepakt moet worden, maar nergens blijkt uit dat dat goed werkt. Eerdere onderzoeken hiernaar werden vooral gedaan door handhavers en beleidsmakers. Aan bijstandsgerechtigden of WW'ers zelf werd tot nu toe nauwelijks iets gevraagd over hun ervaringen. Hertogh en De Winter concluderen dat de aanpak van uitkeringsfraude, waarbij de nadruk ligt op boetes en straffen, in de praktijk averechts werkt. Het leidt volgens hen tot frustraties bij de instanties die het harde beleid moeten uitvoeren. Daar komt bij dat nadruk op de aanpak veel minder effectief is dan vaak wordt gedacht en leidt tot een verslechtering van het contact met WW'ers en uitkeringsgerechtigden. In 2017 constateerden gemeenten ruim 30.000 overtredingen van de inlichtingenplicht- oftewel mogelijke fraude door bijstandsgerechtigden⁴. Dat betekent dat de meeste uitkeringsgerechtigden zich goed aan hun plichten houden.

ONBEWUST

Vaak gebeurt fraude niet eens bewust. Dit komt omdat er bij uitkeringsgerechtigden veel onduidelijkheid bestaat over wat wel en niet mag in de bijstand. Er zijn zoveel regelingen dat veel mensen niet meer weten waarop zij recht hebben en financiële planning bijna onmogelijk is. In 2014 waren er in totaal 27 verschillende inkomensregelingen waarop een huishouden mogelijk aanspraak op kon maken. De term 'inkomen' had maar liefst 7 totaal verschillende omschrijvingen⁵, zoals verzamelinkomen, toetsingsinkomen, besteedbaar inkomen en netto-inkomen. En voor het aanvragen van bijvoorbeeld kwijtschelding van gemeentelijke belastingen moeten soms wel 15 bewijsstukken worden overlegd. Bovendien veranderen de regels nogal eens. De Nationale Ombudsman concludeerde in 2013 al dat overheidsregelingen zo complex, onoverzichtelijk en onvoorspelbaar in hun uitwerking zijn en dat dit tot meer probleemschulden leidt.

BENADERING ALS POTENTIËLE FRAUDEUR WERKT AVERECHTS

Uit het onderzoek naar de aanpak van uitkeringsfraude blijkt verder, dat wanneer uitkeringsgerechtigden voortdurend benaderd worden als mogelijke fraudeurs, het contact tussen instantie en de uitkeringsgerechtigde beschadigd kan raken. Bij sommigen kan er zelfs een omslag komen, waarbij ze zich méér als fraudeur gaan gedragen.

Ruim 50 procent van de ondervraagden uit het onderzoek zegt het UWV of de Sociale Dienst te ervaren als 'politie-agent'. Slechts 25 procent ziet hen als 'begeleider'. Een bijstandsgerechtigde klaagde er bijvoorbeeld over dat hij een brief kreeg van de Sociale Dienst waarin stond dat 'zelfs het kleinste foutje, *per ongeluk gemaakt*, zeer zwaar afgestraft zou worden met fikse kortingen op de uitkering'. Die had daar tot op de dag van vandaag stress van. Bij

3 Harde aanpak uitkeringsfraude werkt averechts (website Rijksuniversiteit Groningen)

4 Volkskrant 16 juni 2018

5 Deloitte

bijna de helft van de ondervraagden was het vertrouwen in de overheid gedaald na hun laatste ervaring met de Sociale Dienst.

Ook medewerkers van het UWV of de Sociale Dienst zelf vinden de regels soms te hard en te streng en slecht aansluiten bij de praktijk. Het blijkt dat zij in hun dagelijks werk regelmatig afwijken van de strenge regels. Zo schafte een ambtenaar voor een bijstandsgerechtigde een set nieuwe winterbanden aan, zodat een man - een alleenstaande vader die geen geld had voor de banden - veilig naar zijn nieuwe baan kon rijden en na werktijd zijn kinderen kon ophalen van de crèche. Puur volgens de regels had de man helemaal geen recht op een vergoeding voor winterbanden. Maar de teammanager van de Sociale Dienst dacht: 'Deze man is enorm goed op weg, laten we hem een handje helpen'.

Hertogh en De Winter concluderen dat de centrale vraag van bijstandsconsulenten moet veranderen van "Ben jij een fraudeur of niet?" in "Wie zit hier nu voor mij?"

WIE ZIJN DE UITKERINGSGERECHTIGDEN ANNO 2018?

UWV-directeur Tof Thissen⁶ denkt dat er van de 1,2 miljoen werklozen zeker 600.000 weer aan het werk kunnen. Tegelijk zegt hij daarmee dat de overige 600.000 werkzoekenden langs de kant blijven staan. Onder de uitkeringsgerechtigden zijn dat de meest kwetsbare mensen: mensen met een beperking, mensen met te weinig pensioen en mensen die tegenslagen te verwerken hebben gekregen. Juist voor deze mensen wil de FNV zich hard maken!

WAT WIL DE FNV:

- **De FNV wil evenrediger straffen voor fraude.** Het klopt niet dat een fraudeur van een miljoenenverduistering zijn geld mag houden en een taakstraf van 240 uur krijgt, terwijl een uitkeringsgerechtigde die zijn gegevens onvolledig of onjuist invult per direct 2 maandinkomens moet inleveren.
- **De FNV wil dat niet-frauderende uitkeringsgerechtigden niet worden lastiggevallen.**
- **De FNV wil een verhoging van het wettelijk minimumloon (WML) tot 130%.** Dit wordt algemeen gezien als het bedrag dat iemand nodig heeft om redelijk rond te kunnen komen, zonder allerlei aanvullende financiële ondersteuning. Door de koppeling tussen het WML en de uitkeringen verbetert eveneens het inkomen van mensen met een uitkering. Zo krijgen mensen voldoende inkomen en kunnen een fatsoenlijker bestaan opbouwen.
- **FNV wil nader onderzoek naar mogelijke vormen van een basisinkomen.**
- **De FNV wil dat bij fraudebestrijding de privacy van de burger gewaarborgd is.**

6 FD, 26-08-2018